

deze critiek met onfeilbare zekerheid het falsum van het verum in de traditie scheiden kon en AD. RHOMBERG ⁸⁾ stelde reeds de axiomata, waarvan de critiek slechts had uit te gaan, om ook de wetenschap der historie tot een exacte wetenschap te verheffen. Wie het mengsel der traditie naar deze wetten in de reageerbuis der kritische analyse bewerkte, hield van zelf als praecipitaat het reële feit over. Het kostte O. LORENZ niet veel moeite, de dwaasheid van deze bewering in het licht te stellen en te toonen, dat niet zekere objectieve axiomata, maar het persoonlijk vertrouwen, het geloof van den historieschrijver in hem, die de traditie overlevert, het fundament is, waarop heel de historie rust. ⁹⁾ Er staat dus slechts tweeërlei weg open. Indien men aan dit historisch geloof, dat geen objectieve maar een subjectieve factor is, in de wetenschap geen plaats toekent, dan moet men met W. VISCHER erkennen, dat de historische critiek ons nooit tot zekerheid, maar alleen tot waarschijnlijkheid leiden kan; ¹⁰⁾ dan valt daarmede, gelijk LAMPRECHT terecht heeft volgehouden, alle principieel verschil tusschen de sage en de historie weg; ¹¹⁾ dan is de wetenschap der historie, hoe hoog men ook van haar opgeve, op een zandgrond gebouwd. De wetenschap moet een *certa scientia* zijn en wanneer de historie zelfs bij het object, dat ze te onderzoeken heeft, het niet verder dan een verisimile brengen kan, houdt ze op wetenschap te zijn. ¹²⁾ Wil men aan dit dilemma ontkomen en de zekerheid der historische kennis vasthouden, dan moet men ook erkennen, dat de fides historica als principium cognoscendi op het gebied der wetenschap een eigen plaats heeft in te nemen. Dit vertrouwen in de traditie, de basis, waarop heel het gebouw rust, vindt zijn grond niet in het empirisch gegevene, maar in de wereldbeschouwing van den Historicus, en wordt door deze bepaald. Wie in zijn wereldbeschouwing, om slechts één voorbeeld te noemen, geen plaats over heeft voor het wonder, zal ook in de traditie het wonder niet als reëel feit kunnen aannemen, niet omdat de historische critiek objectief de onjuistheid van het wonderbericht heeft aangetoond, maar omdat hij subjectief aan de mogelijkheid van het wonder niet gelooft. ¹³⁾

Reeds hier blijkt dus, welk een invloed het Gereformeerde